

JAMOADA KASALLIKLARNING OLDINI OLISH VA AHOLI SOG'LIG'INI MUSTAHKAMLASH ISHLARI

**Urganch Abu Ali Ibn Sino
nomidagi
jamoat salomatligi texnikumi
o'qituvchisi Jumanazarova Zebuniso
Shavkatovna**

Annotatsiya: Ushbu maqolada jamoada kasalliklarning oldini olish va aholi sog'lig'ini mustahkamlash ishlari atroflicha tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Sanologiya, salomatlik, ruhiy

Sanologiya – salomatlik haqidagi ta'limot bo'lib, jamiyat salomatligini saqlash va ularni amalga oshirish yo'llarini o'rganadi. Jahon Sog'liqni Saqlash Tashkiloti Nizomiga muvofiq salomatlik – jismoniy, ruhiy va ijtimoiy jihatdan osoyishtalik holatidir. Sog'lom kishigina o'zining asosiy vazifasi – mehnat qilish faoliyati bilan shug'ullana oladi, oilasini boqadi, jamiyat va davlatga foyda keltiradi. Shunday ekan, salomatlik har bir kishi uchun ne'mat, baxt-saodat, mehnat unumdorligini, mamlakat iqtisodiy qudratini va xalq farovonligini oshirishning zaruriy shartidir. Jamiyat sog'lig'ini saqlash ba'zan jamoa sog'lig'ini saqlash deb ta'riflanadi. Jamoani davolash muassasalari, salomatlik muhofazasiga qaratilgan xususiy tibbiy muassasalar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar, shuningdek, sog'liqni saqlashni operativ boshqarish – yangi jamoat sog'lig'ini saqlashning asosidir. Birlamchi tibbiy yordamga doir Olmaota konferensiyasi (1978) butun jahondagi sog'liqni saqlash paradigmasini tubdan o'zgartirdi va aholining salomatligi uchun davlatlar javobgarligining chegaralarini belgilab beradigan yangi konsepsiya ishlanib chiqishiga olib keldi. 70-yillarda „Salomatlik hammaga“, „Salomatlik muhofazasi“, „Sog'lom shahar“ kabi konsepsiyalar shakllandi, bular sog'liqni saqlash sistemasi faoliyatining yo'nalishlarini belgilab, sog'liqni saqlash – bu faqat tibbiy xizmatning o'zigina emas, balki keng doiradagi xilma-xil chora-tadbirlar va muammolar ham ekanligini ko'rsatib berdi.

Zamonaviy sog‘liqni saqlashning asosiy muammolaridan biri – uning barchaga baravar va yuqori sifatli bo‘lishini ta‘minlashdir.

Eng ma‘qul profilaktik metodlarni qidirib topish uchun salomatlik va kasallik tushunchalarini ta‘riflab berish muhim. Jamiyat sog‘lig‘ini saqlashning o‘nta asosiy vazifasi mavjud bo‘lib, ular quyidagilardan iborat:

1. Aholi sog‘lig‘ini saqlashdagi mavjud muammolarni aniqlash uchun salomatlik holatining monitoringi.
2. Sog‘liqni saqlash muammolari va aholi uchun xavfli sharoitlarni diagnostika va tadqiq qilish.
3. Axborot tarqatish, ko‘rgazma va namunali ishlarni yoritish, aholiga sog‘liqni saqlash masalalari bilan shug‘ullanishga imkoniyat berish.
4. Jamiyat a‘zolarining kuch-quvvati, diqqat-e‘tiborini sog‘liqni saqlash muammolarini yechish va ochib berishga yo‘naltirish.
5. Ham yakka shaxs, ham aholi sog‘lig‘ini mustahkamlab borishga yo‘naltirilgan dastur va rejalar ishlab chiqish.
6. Sog‘liqni saqlash va xavfsizlikni ta‘minlashga qaratilgan qonun-qoidalarini hayotga tatbiq etish.
7. Joylarda tibbiy sanitariya yordami ko‘rsatish xizmatlari mavjud bo‘lmasa, sog‘liqni saqlash xizmati mutaxassislariga yo‘llash.
8. Ham yakka shaxs, ham butun jamiyatga tibbiy sanitariya yordami ko‘rsatish uchun malakali mutaxassislar bilan ta‘minlanishga erishish.
9. Ham yakka shaxs, ham butun jamiyatga yo‘naltirilgan sog‘liqni saqlash xizmatlarining sifati, samaradorligi va qulayligini baholash.
10. Sog‘liqni saqlash muammolarini yechishda innovatsion yechimlarni izlash bo‘yicha tadqiqotlar olib borish.

Salomatlikka ko‘plab omillar ta‘sir etadi. Ular orasida „Salomatlik determinantlari“ ham mavjud. Mazkur atamani salbiy ma‘noga yo‘yadigan bo‘lsak, „Xavf omili“ deyish mumkin. Salomatlik determinantlari o‘z mohiyatiga ko‘ra xulq-

atvor, turish-turmushga bog'liq salomatlik holatini aniqlab beradigan vositalar bilan bog'langan. Qoidaga ko'ra salomatlik determinantlari besh guruhga bo'linadi:

1. Biologik (irsiy) nasl.
2. Ekologik omillar (fizikaviy, kimyoviy, yuqumli).
3. Ruhiy-ijtimoiy va ijtimoiy-iqtisodiy omillar.
4. Turmush tarzi omillari.
5. Sog'liqni saqlash xizmatlari.

„Jismoniy va ma'naviy salomatlik umumiy farovonlik uchun shu qadar muhimki, insonning shaxsiy huquqlari ajralmas deb bilsak, ularning ichida eng birinchisi har bir kishining unga jamiyat ta'minlab bera oladigan darajadagi salomatlikka mutlaqo egalik qilish huquqi bo'lib qoladi“. Salomatlik „jismoniy, ma'naviy va ijtimoiy jihatdan butunlay sog'-omon bo'lishdir“, deb JSST tomonidan qabul qilingan ta'rifi bir qadar xayoliy orzudek bo'lib ko'rinadi va eng kam miqdordagi tibbiy yordam uchun eng og'ir iqtisodiy hamda ekologik sharoitlarda uzluksiz kurash bo'lib turgan ba'zi mamlakatlardagi ahvolga to'g'ri kelmaydi. JSST salomatlik ta'rifiga „ijtimoiy va iqtisodiy unumdorlik“ jihatini qo'shib, 1977-yilda uni kengaytirdi. Salomatlik va kasallik – fiziologik uzluksizlik bo'lib, bunda hammani umumiy bir qismat – o'lim kutadi. Jamiyat sog'lig'ini saqlashning vazifasi – alohida olingan har bir odam va umuman butun jamiyatning farovonligi yo'lida kasalliklar, bevaqt o'limni daf etish va turmush sharoitlarini yaxshilash uchun mavjud metodlarning hammasidan foydalanishdir. Birlamchi tibbiy xizmat ko'rsatish yuzasidan 1978-yili Olmaotada bo'lib o'tgan konferensiya butun dunyoda sog'liqni saqlashga bo'lgan qarashni o'zgartirdi, uni mamlakatning iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyoti bilan bog'ladi. Birlamchi tibbiy xizmat („hammaga salomatlik“), asosan, birlamchi tibbiy yordamning hammaga baravar bo'lishi birinchi navbatdagi vazifa tariqasida tilga olindi. O'shandan beri JSST o'rta qo'yilgan vazifalarni hal qilish va „Yangi jamoat sog'lig'ini saqlash“ konsepsiyasini kengaytirish uchun alohida g'ayrat ko'rsatib kelmoqda.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Mamatkulov B.M. Jamoat salomatligi va sog‘liqni saqlashni boshqarish. //darslik, Toshkent, 2013. 573b.
2. T.I.Iskandarov, B.Mamatkulov Sanitariya-statistik va ijtimoiygigienik tadqiqot uslublari. //darslik, Toshkent, 1994. – 200 b.